

Runstenens ursprungliga plats är icke bekant. Av inskriften framgår, att den har varit rest vid en bro och att där ha funnits flera resta stenar. Likalydande äro, såsom nämnt, inskrifterna på tre andra av Jarlabanke resta stenar: två vid Täby bro (U 164 och 165) och en i Fresta kyrka (L 403). Enligt von Friesen (*Upplands runstenar*, 1913, s. 49 f.) torde alla dessa stenar en gång ha stått vid Täby bro; tillsammans ha de utgjort Upplands präktigaste runmonument. Under medeltiden ha de båda runstenar, som stodo mitt emot varandra vid brons södra ända, blivit bortförda, den ena till Fresta, den andra till Danderyds kyrka. — S. Lindqvist (*Jarlabanke-släktens minnesmärken*, s. 130 f.) avvisar detta antagande. »I regel torde de ej sällsynta teorierna om liknande onaturliga runstenstransporter i detta blockrika landskap vara förhastade.» Han förmodar sålunda, att runstenarna i Fresta och Danderyds kyrkor ha stått vid broar i närheten av de platser, där de nu befinna sig. Jarlabanke »synes i hög grad ha intresserat sig för att förbättra de rimligtvis redan då urgamla vägarna genom öppen bygd åt NV, NO och S från det i släktstensgruppens centrum liggande Hagby. När en rad sådana vägförbättringar, enligt inskrifterna endast innebärande broläggningar, nått sin avslutning, lät han en runmästare på en gång utföra monument vid alla dessa tre vägar: vid Fresta kyrka 6 km NV om Hagby, vid Danderyds kyrka 7 1/2 km S om Hagby samt vid det s. k. Täby tä 3 1/2 km NO om Hagby. Förbi alla dessa ställen går fortfarande allmän landsväg eller större bygdeväg från Hagby. Vid nyssnämnda Täby finnas ännu två stenar, stående på ömse sidor vägen, mitt emot varandra. På de två andra ställena tyckas liknande dubbelmonument ha funnits, men från vardera platsen är endast en sten känd. Båda dessa ha blivit inmurade i respektive kyrkor.»

Lindqvists gensaga mot antagandet av långväga runstenstransporter i samband med medeltida kyrkobyggen är måhända för vissa fall berättigad. I detta speciella fall måste emellertid framhållas, att stenarna skulle ha stått omedelbart invid en allmänt befaren väg, som ledde direkt till Danderyds kyrka. Det har sålunda varit ovanligt lätt och lockande att föra dem bort. Även om Uppland är rikt på stenblock, så var en släthuggen runsten ovanligt användbar som byggnadsmaterial, både i en kyrkvägg och som golvsten eller tröskelsten. I kyrkdörren har Danderydstenen legat. Den behöver icke ha förts dit i samband med kyrkbygget, utan det kan ha skett när som helst under medeltiden eller nyare tid före 1680-talet. von Friesens teori, att Danderydstenen och Fresta-stenen ha utgjort ett runstenspar vid Täby-brons södra ända, är synnerligen tilltalande. Den förklarar på ett naturligt sätt uttrycket »dessa stenar» i de båda inskrifterna.

Om Jarlabanke se U 142. Om ortnamnet Täby se von Friesen i *Namn och Bygd* 18 (1930), s. 93, och E. Hellquist, *De svenska ortnamnen på -by* (1919), s. 28.

128. Danderyds kyrka.

Pl. 83.

Litteratur: Sveriges kyrkor, Uppland 1:1 (1918), s. 45 f.; E. Brate, Svenska runristare, s. 108, Anteckningar 1915 (ATA); M. Palmgren, Runinskrifterna i Danderyds socken, 1934 (hs i ATA).

Äldre avbildningar: Brate foto 1915 (ATA); S. Brandel foto 1916 (ATA).

Vid reparation av kyrkan år 1915 anträffades under mittgångens golv på 45 cm. djup två sandstensstycken med runristning. De ha uppenbarligen varit delar av samma sten, då tjockleken och stenarten är alldeles densamma i båda styckena och ristningen av samma art. De passa dock icke alldeles ihop. Det större stycket har utgjort nedre delen av en runsten, där dock runslingan längs kanterna är skadad nedtill och på v. sidan. Det mindre stycket har tillhört stenens övre del på v. sidan. Nu äro fragmenten med krampor fastsatta i kyrkans västra innervägg invid trappan till läktaren.

I mittgången fann man vid grävningar år 1915 rester av grunden till kyrkans äldsta syd-mur. Det är därför troligt, att runstensfragmenten inlagts här, redan då den äldsta medeltida kyrkan byggdes och att stenen redan då var sönderslagen, eftersom man ej på samma plats återfunnit de återstående delarna.

Röd sandsten. Storlek: det större stycket $0,78 \times 0,50$ m., det mindre stycket $0,35 \times 0,35$ m. Det större stycket innehåller inskriftens början och slut.

Inskrift:

fripi · uk · ka . . . k · sihatr · . . . apur · sin - . . . n sniris
 5 10 15 20 25 30

Friði ok . . . [o]k Sighvatr . . . [f]aður sinn . . . Snærris.

»Fride och . . . och Sigvat . . . sin fader . . . Snärres . . .»

Till läsningen: Av 10 **k** finns endast bst i behåll. Av runan 24 finns endast nedersta delen av hst. Av 25 **n** finnes större delen av bst. 28 **i** är ostunget. Man skulle framför 26—31 **sniris** snarast vänta ordet **sun**. Men då runan 24 knappast kan ha varit **s** — ristaren synes icke använda omvänd **s**-runa — gör detta läsningen något tvivelaktig. Brate föreslår [**f**]apur · sin[· su]n sniris.

Mansnamnet *Friði* förekommer även L 1072 Nolby, Njurunda sn, Medelpad. I en urkund från 1412 (*SD* ns 2, s. 509) omtalas en »Frithy i Löstum, domere i Hemsething» på Gotland. I danska medeltidsurkunder finnas några belägg på *Frithi*, *Frethi*; det är övervägande slesvigskt (*DGP*). Sannolikt är *Friði* ett kortnamn till sammansatta namn på *Frið*. — Om *Sighvatr* se Sö 317 och U 144, om *Snærris* U 5.

Ristningen är, ehuru ej signerad, med säkerhet utförd av Öpir. Den använder ett av hans mest omtyckta mönster, känt från exempelvis U 78. Där finnes även en motsvarighet till den människobild, som är inristad på en av ornamentik ej utfylld del av stenens yta nedtill på v. sidan.

129. Danderyds kyrka.

Pl. 84.

Litteratur: Handlingar i ATA från 1938.

Runstenen påträffades våren 1938 i samband med kyrkans restaurering i det under koret belägna Banérska gravvalvet. Den är nu fastsatt med krampor vid kyrkans västra innervägg S om och invid trappan till orgelläktaren.

Sandsten, ljus, grovkornig. Höjd 0,60, bredd 0,48 m. Stenen är ett fragment. Nedre delen är avslagen och inskriftens början och slut därför förlorade. Sannolikt har runstenen från början hört hemma vid kyrkan och varit rest på kyrkogården. Den liknar de båda runstenar av sandsten, som år 1935 blevo funna i Lovö kyrka (U 49, 50).

Inskrift:

. . . laks · lit · rita · stain · aftir · k - . . . - - bi sial
 5 10 15 20 25 30

. . . let retta stæin æftir . . . [hial]pi sial.

»...lät uppresa stenen efter . . . hjälpe själen.»

Till läsningen: Runan 3 kan möjligen ha varit **f**, men inga spår finnas nu av en övre bst. I 18 **f** är övre bst nästan helt borta; men nedre bst är starkt rundad, och detta utgör en väsentlig skillnad mellan 18 **f** och 3, 22 **k**. Icke stungna äro 6, 9 **i**, 22 **k**. Runorna 28—31 **sial** stå i själva korset. 28—29 **si** och 31 **i** äro tydliga. Av 30 **a** finns endast bst, även denna något osäker.